

(ע"ב) 'אבל לא יאמר לו טול אתה לח ואני יבש' – שניכר לכל שהם חלוקים, ואינו דומה לחטים וחטים, שאף על פי שאלו מוכשרים ואלו אינם מוכשרים, הלא נראים שוים ומין אחד הוא (מרומי שדה).

'אמר ליה הוא סבא'... 'יש מפרשים דכל מקום שהוא מזכיר 'הוא סבא' הוא אליהו'... (תוס' חולין ו.)
'ושמעתי דכן הוא האמת' (צדקת הצדיק מד).

'תנן כדי יין וכדי שמן המדומעות, מאי לאו מדומעות דתרומה...'. לפרש"י הקושיא מבוססת על משמעות הלשון 'כדי יין וכדי שמן' שנראה שהנידון הוא גם על הקנקנים עצמם. והרי"ד הקשה על כך שאם כן מדוע לא דייק מהרישא, 'הביאו לו חבית של תרומה לא יקבל אבל מניחה לגת הבאה' – ולכן פירש 'לפי הדחק' קושית הגמרא בדרך אחרת; כשם ששנינו בתרומה המדומעת בחולין שמתוך שנאמן על התרומה נאמן גם על החולין שעמה, כמו כן נאמר מתוך שנאמן על התרומה יהא נאמן על הקנקנים. ודוחה: 'מדומעות דקדש' – פירוש, לעולם התרומה אינה מצלת לא על הקנקנים ולא על החולין אלא מדובר במשנה על מדומע לקודש, שהקודש בלבד הוא שמציל על הקנקנים ועל התרומה והחולין המעורבין עמו.

'הוא הקדר והן הקדרות'. הרמב"ם פירש [דלא כרש"י], אף על פי שהוא הקדר והן אותן הקדרות, אינו נאמן עליהן אלא לפנים מן המודיעים, אבל יצא החוצה לא האמינוהו.

דף כו

'ואפילו אפיקרסותו בתוכו'. פירוש: מטפחת-ראש וכדו'. [וטעות הדפוס ברש"י גרמה לבלבול. שמה שכתב 'ואפילו אפיקרסותו בתוכו' הוא המשך הדיבור הקודם, שמקשה על המפרשים שמדובר על כלים שפיהם צר שאין אצבעו נכנס לתוכם, והלא מדובר על כלי שמלא משקים ואפילו אפיקרסותו בתוכו. ואח"כ מתחיל דיבור חדש: 'אפילו מלאין – משקין...'] (עיונים בדברי חז"ל ובלשונם עמ' קיב. וע' טורי אבן. וע"ע רש"י ריטב"א ונמו"י מו"ק כב).

'ובשעת הרגל אף על התרומה'. כתב החזו"ן-איש (קכט): אף על פי שטומאת עם הארץ בטלה ברגל, מ"מ בגדי פרושים הם מדרס לאוכלי תרומה. וטעם הדבר שהרי חבר יש לו תקנה לטבול לתרומה ולקודש, ודוקא עם הארץ ששללו ממנו נאמנות והרי יש כאן פירוד, האמינוהו ברגל משום שצריך 'כאיש אחד חברים'.

'משעבר הרגל היו מעבירין על טהרת עזרה'. רש"י פירש מעבירים את הכלים להטבילם, והרי"ד פירש מלשון הכרזה כמו 'ויעבירו קול במחנה', שהיו מכריזים שכל הכהנים יודרו לטהר את העזרה [שהרי לפרש"י קשה הלא המזבחות לא היו מקבלים טומאה, ובשלחן לא היו נוגעים ויש אומרים אף במנורה כדלהלן. ושאר כלי עזרה אין להם מקום קבוע עד שאותה אומר מעבירין אותם ממקומם].

(ע"ב) 'שלחן כתיב ביה תמיד'. ע' בשו"ת אחיעזר ח"ב מט, ג; חדושי הגר"ר בנגיס ח"ב כג; נפש חיה לר"ר מרגליות

א.א.

ז'ותיפוק ליה דכלי עץ העשוי לנחת הוא וכל כלי עץ העשוי לנחת לא מטמא'. נראה שמכאן למד הרמב"ם (כלים ג,א) שכלי עץ העשוי לנחת אינו טמא כלל, אף לא מדברי סופרים, שהרי אנו עוסקים כאן בטומאת עם הארץ דרבנן, ועל זה הקשו בגמרא שאינו מקבל טומאה כי עשוי הוא לנחת. ואולם דעת הראב"ד (שם) שזה דוקא בכגון השלחן שאסור לטלטלו כי צריך להיות שם תמיד, אבל כלי העשוי לנחת שמותר לטלטלו – מקבל טומאה מדברי סופרים (ע' בהרחבה במנחת חינוך קס,יב).

'מאי דכתיב על השלחן הטהר – מכלל שהוא טמא, ואמאי כלי עץ העשוי לנחת הוא ואינו מקבל טומאה – אלא מלמד שמגביהין אותו ומראין בו לעולי רגלים לחם הפנים...'. נראה לפרש: מקרא זה מלמד שמשום מצות תמיד אין הקפדה שינוח השלחן תמיד ואם יש צורך אפשר להגביהו, וראו חכמים ענין להגביהו ולהראותו לעולי רגלים, ולכן אינו נחשב כלי העשוי לנחת (עפ"י חדושים ובאורים). ומשמע שמוציאים אותו מההיכל, וכן כתב המשנה-למלך (משכב ומושב יא. ע"ש). ויש לעיין הלא כתוב בו תמיד ולכאורה אין מצות לחם הפנים אלא על השלחן שבהיכל ואם הוציאו לחוץ בטלה מצוותו. ויש לומר שגורת הכתוב היא ברגל שאינו נפסל בכך. [וברמב"ם (ביאת מקדש ט,ז) משמע שכשר להדליק המנורה בחוץ. וצ"ע] (עפ"י חזון איש קכט).

בגמרא ובחים יד מתבאר שאפשר להעתיק השלחן לקצה ההיכל או האולם ולסלק משם הבויכין [שלכך הולכת הבויכין בהיכל נחשבת עבודה שאפשר לבטלה], מה שאין כן במזבח הזהב [שלכך הילוך דם הטאות פנימיות נחשב עבודה שאי אפשר לבטלה]. ואעפ"י שלא מצינו שמקום המזבח הפנימי מכוון אלא כל ההיכל כשר (ע' במכתבי הגר"ז בסוף הספר) – ומשמע ש"מ לכתחילה אין להזיזו ממקומו הראוי לו, משא"כ בשלחן אף לכתחילה מותר להזיזו (עפ"י הגר"ש כץ שליט"א – ודלא כהמקד"ד (ה,ו) שהעמיד הסוגיא רק במתן דם שבין הבדים שעל כרחו לילך עם הדם). ולהנ"ל מובן טעם החילוק; כי רק בשלחן גילה הכתוב שהוא עשוי להיטלטל במקום הצורך לכך נחשבת 'עבודה שאפשר לבטלה' כי יכול בלא הילוך, משא"כ במזבח לא גלי. ואולם בראב"ד (הל' כלים ג,א) מבואר שאסור לטלטל השלחן והמנורה, ולדבריו צ"ל שהוא דין מיוחד לצורך עולי רגלים. אך בדעת הרמב"ם שם י"ל שמותר לטלטל, וקצת משמע כן מדברי הרמב"ם בי"א מ"ט, וזו שמותר לזר להדליק המנורה בחוץ אם הוציאוהו (והראב"ד השיגו) וכנ"ל, אך י"ל שהשלחן שנאמר בו 'תמיד' אסור להוציאו חוץ להיכל, וכ"כ הרדב"ז (ח"ו ב'קעח).

ד'ראו חיבתכם לפני המקום, סילוקו כסידורו...'. כיצד ראוהו שהוא חם? יש לפרש: היו מגביהים את השלחן עם הלחם להראותם שזהו הלחם המתחלק, ואחרי כן ראוהו ביד הכהנים שהוא חם כסידורו (עפ"י שו"ת הרדב"ז ח"ו ב'קעח; פרי צדיק אמור יא).

ועוד, כיון שהמגביהים אותו מרגישים שסילוקו כסידורו והיו יכולים לומר כן, מטבע הדברים בכגון זה הכל מאמינים ורואים חיבתו ית'.

והריטב"א חידש לומר שהיה חם והיו רואים עולה ממנו אד. וזה מחודש, וכל שכן לפי מה דקיימא לן שהלחם נאפה מערב שבת (חדושים ובאורים. וברדב"ז כתב על דברי הריטב"א: '... בשלמא שיהיה חם היה קצת צורך כדי שיתנהו האוכלים בלחם חם אבל שיעלה הבל למה. ועוד שלא ראיתי מימי עולה הבל מהלחם אפילו כשהוא חם אלא בומן שחותרים אותו. וצריך הוא ז"ל לומר שהכל היה בכלל הנס').

דעת התוס' בחגיגה (כו: ד"ה סילוקו) 'לחם חום ביום הלקחו' – לאו דוקא אלא כלומר שהיה רך. ולפי"ז יתכן שהיו מראים להם רכותו בלחיצה על הלחם וכד'. וע"ע מגדים חדשים שבת קיט:

ככתבם וכלשונם'

ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים – הכתוב עשאן כולן חברים' –
 '... כבר כתב הרמב"ם במורה הנבוכים (ג,מג) 'אבל ימים טובים המה כולם לשמחה ולקיבוץ שיש
 בהם הנאה שבני אדם צריכים עליהם, ויש מהם תועלת בענין האהבה שצריכה שתהיה בין בני
 אדם בקיבוץ... אבל תועלת ימים טובים ידוע למה שיגיע לאדם תועלת מן הקיבוץ ההוא
 והתחדש התורה בהפעולות ההוא, והתאהב בני אדם וחברתם קצתם לקצתם, ע"ש. וכבר אמרו
 חז"ל 'גדולה לגימה שמקרב את הרחוקים ומשרה שכינתו על נביא הבעל'. הוא הדין להיפוך
 – גדול הפירוד במה שאדם מונע עצמו מלאכול אצל ישראל חבירו, ובפרט עת רעה (אולי צ"ל
 יראה) שאינו נאמן אצלו על המעשרות ועל הטהרות, ולא לחנם אמר רבי עקיבא כשהיה עם
 הארץ 'מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור'. והיה עיקר הסיבה לעליית רגל משום לחבר את
 לבות ישראל זה לזה אבל עדיין לא תושג המטרה אם לא יהיו נאמנים זל"ז לטהרות, וראו חז"ל
 עצות מרחוק להשבית המונע שלא יבוא השטן לרקד ביניהם בימים הקדושים הללו לגרום שגגה
 ופירוד הלבבות ועשאו כל ישראל חברים בשעת הרגל ואף עמי הארץ נאמנים אז על יינם ועל
 שמנם, ומפני זה הרשות לחבר ועם הארץ לאכול יחד לחם ולהיות יחד בסעודת מרעים וע"ז
 תגדל האהבה ויתחברו הלבבות זה לזה' (מהר"ץ חיות נדה לד).

'... כי בהיותם בשורשם יחד יתעורר נקודה הטובה שבמעמקי לב הרשעים להתחבר לקדושה,
 דמצא מין את מינו וניעור. ועל כן אמרו בחגיגה מקרא ד'כאיש אחד חברים' דביום טוב
 שמתקבצים יחד הכל חשובים חברים ואין נחשבים לע"ה. והיינו כשמתאספים יחד לדבר מצוה
 כהאי דיום טוב שעולים לרגל. וכן בהא דכריתות שמתחברים להתענות, ודוגמא דחלבנה וערבה
 שמצטרפין למצוה, כי על ידי זה שמתחבר לעשות מצוה הרי הוא מעורר שורש קדושת יהדותו
 באתערותא דיליה, ואז מועיל התחברותו להיות נחשב כמוהם ועוד מוסיף כח גם בהם על ידי
 שמוציאים יקר מזולל בזה שמתחברים עמו.

ומה שאמרו אל תתחבר לרשע ואמרו באבות דרבי נתן (ט) אפילו לדברי תורה – יש לומר זהו
 ביחיד המתחבר דיוכל ללמוד ממעשיו, ולא בציבור והוא יחיד דוגמת סמני הקטורת שיש י' לבד
 החלבנה. וגם יש לומר שם דוקא לדברי תורה, דלרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי ולא לדבר
 מצוה, דגם פושעי ישראל מלאים מצות כרמון. וגם באחר שעליו אמרו בחגיגה קרא ד'לרשע...'
 אפילו הכי אמרו שם דדומה לאגוז דאין תורתו נמאסת, מ"מ לענין האגודה שיועיל להעלות ריח
 טוב יש לומר עיקרו בהתחברות למעשה מצוה, כי ג' מדריגות נפש-רוח-נשמה הם מחשבה
 דיבור ומעשה, ורוח ונשמה זוכה רק הראוי לכך, אבל נפש יש לכל אחד, ועל כן פושעי ישראל
 מלאים רק במעשה מצות...

... אבל סוף הכל לא ידח מזרע יעקב שום נפש, וכשיקבל עונשו בגיהנם ויזדכך או כשיתוקן
 בגלגול שני, ישוב ליקח חלקו, כי שורש הנשמה הטהורה שבכל זרע ישראל אי אפשר שתשתנה
 ותתקלקל כלל, ועל כן הריח גם ריח בוגדיו שגם בהם יש ריח גן עדן, ובמדרש (תולדות) הביא
 מיוקים איש צרורות ויוסי משיתא ששבו בחייהם, ויש לומר דמאותם ששבו שהריח שלהם היה
 גם יצחק יכול להרגיש, מהם הבין שהניצוץ יהדות אי אפשר לכבות לגמרי על ידי ריבוי
 החטאים, דאל"כ לא היה מתעורר לשוב כלל, דמה שפושעי ישראל היותר גרועים יכולים ברגע

אחד להתעורר לשוב להש"י במסירות נפש, זהו על ידי התעוררות הנקודה דשורש נפשם...'
(מתוך קונטרס עמלה של תורה (נדפס בסוף ספר פרי צדיק ח"ג) בסופו).

על הקשר בין אחדות וטהרה, ע' תרגום יונתן בן עוזיאל שתרגם 'האספו' לשון טהרה (כמו 'אחר תאסף' שנאמר במרים), ואין יוצא מידי פשוטו לשון קיבוץ וחיבור בין הנפשות, אלא שעל ידי קיבוצם יחד הם מיטהרים מכל טומאה פרטית.

'חבר נקרא תלמיד חכם. וכן יקראו לתלמידי חכמים: חברים, ואולי נקראו בזה השם כי חברתם זה לזה חברה נאמנה, כי היא חברה לשם שמים' (פירוש הרמב"ם למשנה דמאי ב,ג).

על השלחן הטהר – מכלל שהוא טמא... מלמד שמגביהין אותו ומראין בו לעולי רגלים לחם הפנים...'

והטומאה שהיה בשולחן בסיבת ההגבהה להראותו לעולי רגלים, הוא גם כן על דרך ששמעתיה מהמעשה שהיה אצל רבנו הקדוש מלובלין זצוק"ל שנתנו לו לקידוש על פי טעות צלוחית מי דבש, וכשהסתכל בכוס אמר שהוא כשר אבל אינו רואה בו הבהירות של כשר ועל כן לא רצה לקדש עליו, ועל זה אמר רבנו הקדוש זצ"ל כי בדבר שנמצא גם ההיפוך מהקדושה, באותו דבר יש בהירות הקדושה, ובדבר שאין בו ההיפוך אין בו גם בהירות ההכשר. ולפי חיבתו הוא טומאתו, ועל כן גם בזה שהיה הגבהת השלחן היה השלחן מקבל טומאה, זה בעצמו גם כן מראה חיבתו, דבאומות ליכא טומאת זיבה ונגעים והכל רק בישראל לפי חיבתו, ולכך כאן נקרא שלחן הטהר מכלל שהוא טמא (עפ"י פרי צדיק אמור יא; דברי חלומות כד. וע' בית יעקב הכולל תוריע ד"ה וידבר דו).

דף כז

ואיבעית אימא רבנן לרבי אליעזר קאמרי מאי דעתיך משום דמצופין, מיבטל בטיל צפויין גבייהו.
רש"י פירש משום שנקרא המזבח 'עץ' (וע' כעין זה בתוס' כו: ד"ה שאני). ואולם הרמב"ם (כלים ד,ד) מפרש שכן הוא הדין בכל כלי מחופה, הציפוי בטל אל הכלי ואינו מקבל טומאה. אלא שלפי זה קשה מדוע הוצרכו לומר בשלחן דרחמנא קרייה עץ – ומזה הוכיח הרמב"ם שכמו שאין הציפוי מטמא משום שהוא בטל לכלי, כך הכלי המצופה גם כן אינו מטמא אפילו יש בו בית קיבול משום שהציפוי מבטל הכלי, ורק בשלחן שקראתו תורה 'עץ' מקבל טומאה בתורת כלי עץ (עפ"י מרומי שדה).

וע"ע בפירוש הסוגיא לדעת הרמב"ם בפירוש הר"י קורקוס כלים ד,ד. ובחזו"א (כלים יד,ז) כתב לתמוה על פירוש זה. והראב"ד חלק מן הקצה אל הקצה, שאפילו כלי עץ הפשוטים, אם הם מצופים מתכת מקבלים טומאה מפני הציפוי. וכן דעת הרא"ש והר"ש בכלים יא,ד כב,א.

פושעי ישראל שמלאין מצות כרמון' – היינו צדקה וגמילות חסדים, שזה נקרא 'מצוה' סתם [כמוכה בבבא-בבא-בבא ט. על הפסוק 'והעמדנו עלינו מצות']. וגם יש עוד מצוות שבאות לתענוג ומכונים בשיר הקדוש 'פרי מגדים', ופושעי ישראל עושים אותם ומקבלים שכר, שמצוה אינה צריכה כוונה (מרומי שדה כאן. וע' מרומי שדה סוטה ג: וסנהדרין לו).